

Ponderful
PONDS FOR CLIMATE

BELGIË

POELENLANDSCHAP : GROTE GETEVALLEI

Pond Ecosystems for Resilient Future Landscapes in a Changing Climate

This project has received funding from the European Union's Horizon 2020 research and innovation programme under grant agreement No ID 869296

WAT IS EEN POELENLANDSCHAP ?

DEFINITIE

Een poelenlandschap is een netwerk van ruimtelijk bij elkaar gelegen poelen («verbondenheid») en de omringende landschapsmatrix.

De grenzen van een poelenlandschap kunnen bepaald worden door fysieke of ecologische omgevingen (een vallei, een stroomgebied, een reeks poelen in een natuurreservaat) of bepaald worden door maatschappelijke of politieke criteria (stedelijke poelen, provinciale of nationale grenzen).

DRUK/BEDREIGINGEN OP POELEN EN POELENLANDSCHAPPEN

50-90 % van de poelen in Europese landen zijn in de afgelopen honderd jaar verdwenen. Bovendien worden poelen in belangrijke mate verwaarloosd in huidige water- en natuurgerelateerde nationale en Europese beleidsstrategieën, waaronder ook de EU KRW (Kaderrichtlijn Water).

WAAROM IS HET BELANGRIJK OM ZE TE PROMOTEN?

BIODIVERSITEITSVERBETERING

Poelen zijn belangrijk voor het behoud van de lokale en regionale biodiversiteit. Poelenlandschappen vormen hotspots voor biodiversiteit.

RISICOBEPERKING BIJ RAMPEN

Poelen en poelenlandschappen spelen een belangrijke rol in het beperken van overstromingen en vormen ook een waterreserve tijdens droogte.

MENSELIJKE GEZONDHEID

Poelen en poelenlandschappen bieden een breed scala aan bijkomende voordelen voor de mens en de maatschappij, zoals ondersteuning van de menselijke gezondheid en levenskwaliteit, ruimtes voor fysieke activiteiten of sociale interactie, maar ook esthetische ervaringen en educatieve en recreatieve activiteiten.

BEPERKING VAN EN AANPASSING AAN KLIMAATVERANDERING

Door hun grote aantal en hoge productiviteit hebben poelen een grote invloed op de koolstofcyclus.

WATERBEHEER

Poelenlandschappen kunnen een waterreserve bieden, wat vooral belangrijk is in de context van waterschaarste. Dit is voornamelijk nuttig als bron van drinkwater voor dieren en voor irrigatie.

CONTEXT

De Grote Getevallei is één van de laatste grote open ruimtes in Vlaanderen. Het poelenlandschap bleef grotendeels bewaard van intensieve landbouw en verregaande verstedelijking. Dorpen ontwikkelden zich historisch langs de drogere valleiranden, terwijl de natte valleigronden gebruikt werden als weide en hooiland. Hagen, met onder meer meidoorn, werden gebruikt als natuurlijke afrasteringen voor het vee. De vallei werd omwille van landbouwdoeleinden alsmaar dieper gedraineerd door het graven van leigrachten en sloten en later via ondergronds drainages. Waar het grondwater niet tot het maaiveld raakte werden veedrinkpoelen aangelegd. Deze kleine landschapselementen vormen lokaal nog steeds de basisstructuur van het bogagelandschap dat tot vandaag op de valleiflanken terug te vinden is. Bovendien wordt de Grote Getevallei gekenmerkt door een unieke biodiversiteit.

Naam van het poelenlandschap : Grote Getevallei

Naam van de naburige grote stad (in een straal van 30 km):

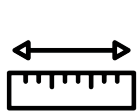
Tienen (36'000 inwoners)

Bioklimatologische zone : Atlantisch

Overheersend landgebruik :

Poelenlandschap - Bloemrijke graslanden, kleine landschapselementen bestaande uit heggen, sloten en poelen, vochtige ruigtes, inheemse loofbossen en landbouwpercelen

Omgeving - overwegend akkerbouw, laagstamteelt, graslanden en kleine bospercelen

Oppervlakte poelenlandschap : 4.79 km²

Poelen: aantal : 41

dichtheid: 9/km²

oppervlakten : 10 tot 207 m²

dieptes : 11 tot 76 cm

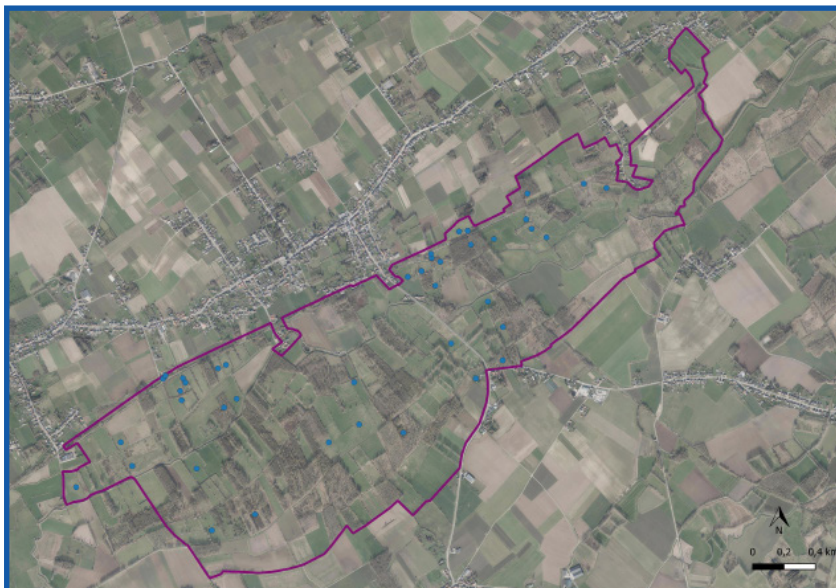
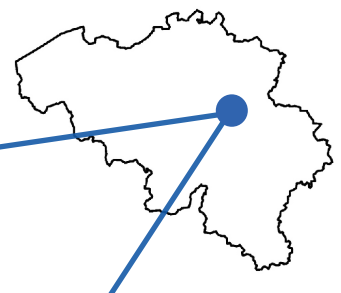
leeftijden : 5 tot >100 years

Landeigenaar: provincie Vlaams-Brabant, Natuurpunt (NGO) en particuliere landeigenaren

Landbeheerder : Natuurpunt (NGO) en boeren

Openbare toegankelijkheid : ongeveer 60 % van het gebied is toegankelijk

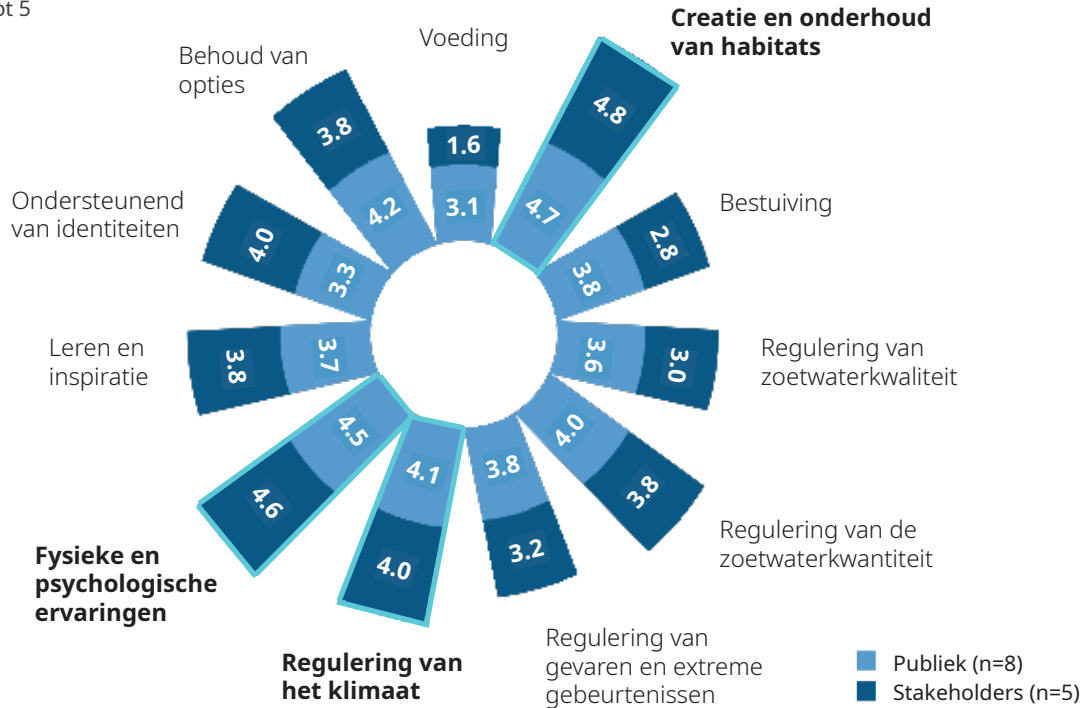
Openbare voorzieningen : wandelpaden, fietsroutes, picknickplaatsen, paalkampeerzone en een uitkijktoren voor natuurobservatie

VERWACHTINGEN VAN DE LOKALE GEMEENSCHAP

De 11 Natuurbijdragen aan mensen (NCP's)

Schaal: score van 1 tot 5

De verwachtingen berusten vooral op (i) het aanbieden van habitats voor biodiversiteit en (ii) het directe gebruik van de gebieden door mensen (fysieke en psychologische ervaringen).

LOKAAL BELEID

Het poelenlandschap 'Grote Getevallei' omvat een verscheidenheid aan landschapkenmerken die resulteren in een hoge biologische diversiteit. Het aanleggen en herstellen van poelen heeft bijgedragen tot het creëren van geschikt voortplantingshabitat voor amfibieën, waaronder de Kamsalamander (*Triturus cristatus*). De gronden zijn grotendeels privébezit en kennen doorgaans een multifunctioneel gebruik. Provincie Vlaams-Brabant en Natuurpunt zijn eigenaar van meerdere percelen die als natuurreservaat zijn erkend en dusdanig worden beheerd. Parallel verwerft Natuurpunt actief bijkomende percelen in de regio om de beschermingsstatus op lange termijn te garanderen en het gebied uit te breiden met de focus op natuurbescherming, incl. versterking van biodiversiteit, herstel van ecohydrologie en natuurbeleving. In functie van multifunctioneel medegebruik sluit Natuurpunt gebruiksovereenkomsten af met lokale landbouwers. Zij mogen de graslanden onder voorwaarden gebruiken, en voeren beheermaatregelen zoals maaien of begrazing uit. Het detailbeheer gebeurt grotendeels door beheerteams van lokale vrijwilligers, terwijl meer ingrijpende beheermaatregelen worden uitgevoerd door een professionele beheerploeg. Dit omvat detailbeheer van bloemrijke graslanden en heggen, periodiek poelenherstel zoals maaien van de oevervegetatie of gefaseerde slibruiming, de aanleg van nieuwe poelen en het creëren van overwinteringshabitat voor amfibieën. In de Getevallei van Hoegaarden tot Geetbets en Landen beheert Natuurpunt ondertussen bijna 1000ha, waarvan iets meer dan 250ha in de vallei van de Grote Gete tussen Tienen en Zoutleeuw.

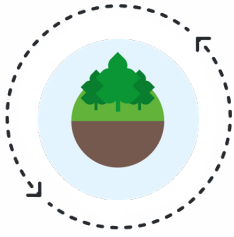
->239 ha van het poelenlandschap wordt beschermd en beheerd door NGO Natuurpunt

>239ha

-Gericht beheer resulteerde in een stabiele populatie van de Kamsalamander

-Het poelenlandschap biedt voortplantingshabitat voor ondermeer Waterspitsmuis (*Neomys fodiens*), Grauwe klauwier (*Lanius collurio*), Klaverblauwtje (*Cyaniris semiargus*), Graslandschallenbijter (*Carabus monilis*), Roestbruine kniptor (*Elater ferrugineus*), Brede orchis (*Dactylorhiza majalis*) en Wantsenwasplaat (*Hygrocybe obrussea*)

BELANGRIJKSTE UITDAGINGEN EN DOELSTELLINGEN

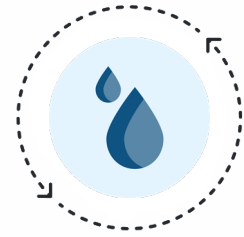
BIODIVERSITEITS- VERBETERING

Meerdere aquatische en terrestrische organismegroepen, waaronder amfibieën, vogels en planten.

GEZONDHEID VAN DE MENS

Een plek om te wandelen en de natuur te observeren.

WATERBEHEER

Verbeterde waterinfiltratie en -retentie in de vallei en inzetten op integraal waterbeheer.

NBS

Het aanleggen van nieuwe poelen en het beheer ervan zijn hier de op de natuur gebaseerde oplossingen (NBS) die in de praktijk worden gebracht om de drie geïdentificeerde maatschappelijke uitdagingen aan te pakken.

NIEUWE POEL AANLEGGEN

1997-2018

Aanleg van meerdere kleine landbouwpoelen (ca.; 100m²), voornamelijk gericht op het behoud van de Kamsalamander

BEHEER VAN POELN EN POELENLANDSCHAP

- Herstel en beheer van poelen (slibruimen, oevervegetatie maaien)
- Kleine landschapselementen onderhouden (heggen, hakhoutbossen die dienen als overwinteringshabitat voor amfibieën)
- Verhogen van waterretentie en tegengaan van ondergrondse drainage

- Aanleg en onderhoud van wandelpaden, fietsroutes en natuurobservatiepunten
- Aanleg van paalkampeerplaats en een vrij toegankelijke zone voor kinderen
- Inspirerende activiteiten zoals begeleide wandelingen, beheerexcursies, mogelijkheid tot deelname aan monitoring van Kamsalamander

- Nog niet operationeel, maar men is zich steeds meer bewust van de hoge capaciteit van waterinfiltratie en -retentie in de regio.

NCP'S EN GEMETEN INDICATOREN

AQUATISCHE BIODIVERSITEIT

SOORTENRIJKDOM

Waterplanten : 59

Amfibieën : 8

(*Pelophylax lessonae*/kl. *esculentus*/bergeri/
kl. *hispanicus*; *Pelophylax bedriagae*; *Triturus*
cristatus; *Pelophylax ridibundus*/kurtmuelleri;
Rana temporaria; *Bufo bufo*; *Ichthyosaura*
alpestris; *Lissotriton vulgaris vulgaris*)

HOEEVEELHEID

Prioritaire instandhoudingssoorten (N) : 1

Soorten op Habitatrichtlijnbijlagen (N): 1*

Triturus cristatus (amfibieën)

Invasieve uitheemse soorten (N): 1

VLAGGENSCHIPSOORTEN :

Triturus cristatus

NCP'S EN GEMETEN INDICATOREN

REGULERING VAN HET KLIMAAT

Capaciteit van de jaarlijkse koolstofopslag in de poelen (door primaire productie, door accumulatie van organisch materiaal) (ton CO₂e/poelenlandschap/jaar)

2.43t

1.05t

Koolstofaccumulatiesnelheid (ton CO₂e/poelenlandschap/jaar)

FYSIEKE EN PSYCHOLOGISCHE ERVARING

Aantal mensen dat het poelenlandschap bezoekt (vrije tijd, toerisme, vissen, natuur kijken etc.) (bezoeken/jaar)

47'000

60%

Gebied binnen het poelenlandschap dat toegankelijk is voor het publiek

Zelfgerapporteerde tevredenheid en welzijn (schaal 1 tot 5)

3.8

Populairste activiteiten:

wandelen (23%), fietsen (16%) en natuur observeren (13%)

LEREN EN INSPIREREN

>20

(initiatieven/jaar). Diverse wetenschappelijke studies van Natuurpunt, KU Leuven, INBO, en/of SCK-CEN rond biodiversiteit, ecologie en ecohydrologie. Regelmatige biodiversiteitsmonitoring (Natuurpunt), studie rond broeikasgas-emissie door poelen (KU Leuven), vele geleide natuurwandelingen en -excursies (vooral door het lokale beheerteam van Natuurpunt Linter en Zoutleeuw georganiseerd).

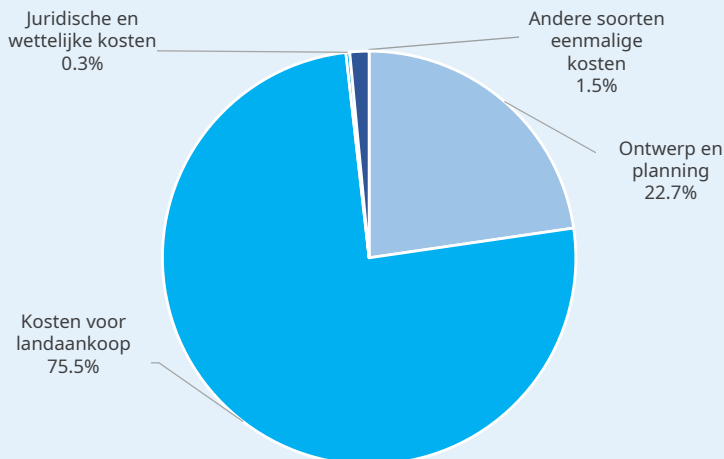

KOSTEN- EN BATENANALYSE

TOTALE KOSTENEVALUATIE

AANDEEL IN DE KOSTEN VOOR NBS-ACTIE

Relatieve kosten van maatregelen voor het creëren van NBS

Relatieve kosten van lopende NBS-beheermaatregelen

BEOORDELING VAN DE VOORDELEN

Habitatvoorziening

Recreatie en welzijn

Onderwijs en onderzoek

Behoudswaarde

Ondersteunen van identiteiten

GESCHIKTE FINANCIERINGS-INSTRUMENTEN OM DE KLOOF TE VERKLEINEN

✓ 1. Vrijwillige bijdragen/donaties

✓ 2. Subsidies

RESTERENDE BEDREIGINGEN

1. Intensieve landbouw, in het bijzonder erosie en de instroom van meststoffen en pesticiden, is een probleem voor de waterkwaliteit en de voortplanting van Kamsalamander.
2. Infrastructuurwerken (bijkomende verharding van wegen, vergroting van de bebouwde oppervlakte, intensievere drainering via waterbeheerinfrastructuur, enz.) oefenen druk uit op de waterhuishouding en op het leefgebied van De Kamsalamander. Er wordt bijvoorbeeld een toename in nutriëntenvracht verwacht in de waterlopen die door het poelenlandschap stromen.
3. Klimaatverandering leidt tot een kortere hydroperiode van de poelen en ondermijnt zo het behoud van aquatische biodiversiteit op lange termijn.
4. Ondoordachte bebossing van waardevolle cultuurhistorische landschappen.

SUCCESVERHAAL EN OVERDRAAGBAARHEID

ACTIEF BEHEER VAN DE BIODIVERSITEIT IN HET POELENLANDSCHAP

Het beheer van de biodiversiteit in het poelenlandschap is al tientallen jaren aan de gang en is zeer doeltreffend. De belangrijkste speler op het vlak van natuurbehoud in de regio is NGO Natuurpunt. Het huidige beheer wordt grotendeels georganiseerd door lokale vrijwilligers die worden ondersteund door een team van professionele Natuurpunt medewerkers. Natuurpunt is eigenaar van percelen in de regio die beschermd zijn als natuurgebied. Deze natuurgebieden worden beheerd volgens een goedgekeurd natuurbeheerplan. Daarnaast werkt Natuurpunt nauw samen met andere actoren in de streek in functie van natuurbescherming.

Natuurpunt streeft er ook naar om de oppervlakte aan natuurgebied verder uit te breiden door bijkomende percelen te verwerven. Het beheer is gericht op zowel terrestrische als aquatische biodiversiteit, en is grotendeels gericht op het behoud van historische landschappen met bloemrijke graslanden, wastines, heggen, poelen en inheems loofbos. De afgelopen decennia zijn er verschillende (>20) kleine poelen aangelegd om de beschikbaarheid en connectiviteit van de aquatische leefgebieden te verbeteren. Bestaande poelen worden periodiek beheerd door slibruiming en het maaien van de oevervegetatie. De langdurige beheerinspanningen blijken succesvol in het behoud van de biodiversiteit in de regio, met name het behoud van een relatief stabiele populatie Kamsalamanders.

HANDBOOK :

APPENDIX :

FOTOCREDITS

Triturus cristatus, cover1, p.5 image1 © Pieter Jan Alles
Getevallei, cover2&3, p.2, p.6, p.9 © Pieter Jan Alles

AUTEURS

Lemmens P., von Plüskow L-M.,
Wijns R., De Meester L.

2024